

Den gode litteraturen påkaller seg stadig nye lese måter og fortolkninger, samtidig som gjenlesningene og gjenoppsetningene holder liv i den og gjør den klassisk. Litteraturen selv forholder seg også til andre verker – tekster, bildekunst og musikk. Den gjør det synkront – i en dialog med andre ytringer her og nå, og den gjør det diakront – det vil si som et livtak med historien. I den intertekstuelle, intermediale og transhistoriske kontaktflaten foregår det noe som gir anstøt til nye innsikter og forkastelse eller revisjon av gamle. Litteraturen er heller ikke bare til for lystlesere og litteraturforskere. Den leverer empiri til andre fag, samtidig som den kan leses med andre vitenskapelige briller og med andre mål for øyet enn fortolkning.

Henrik Ibsens *Peer Gynt* (1867) er et verk som nylig er blitt gjenstand både for en nyskapende iscenesettelse i Robert Wilsons kritikerroste oppsetning på Det Norske Teatret i Oslo, og for en kultursosiologisk ny behandling i Kjetil Jakobsens doktoravhandling. Med en allusjon både til den store tyske filosofen og til den lille norske samtidsdebatten, bærer den tittelen *Kritikk av den reine autonomi*. Inspirert av den franske sosiologen Pierre Bourdieus lesning av Flauberts roman *L'Education sentimentale* som et kart over dens egne institusjonelle og kulturelle premisser, forsøker Jakobsen å vise hvordan Ibsens drama er en analyse av det litterære feltet det selv springer ut av. Jakobsens skarpskodde opponenter, Toril Moi og Dag Østerberg, anerkjenner hans ambisiøse prosjekt, men sår tvil om hvorvidt transponeringen – fra fransk til norsk, Flaubert til Ibsen, roman til drama – lar seg gjennomføre så knirkefritt som doktoranden hevder. Spørsmålet er dessuten om Bourdieus teori i *Kunstens regler* kan kombineres med sosiologen Niklas Luhmanns systemteori, slik Jakobsen foreslår, uten at det skaper teoretiske og metodologiske uklarheter.

Om livet forstås baklengs, men må leves forlengs, som Kierkegaard skrev (*Søren Kierkegaards Skrifter*, bind 18, side 306), så er litteraturen kanskje et sted hvor det ikke er så lett å oppdage hva som kommer først og hva som kommer sist. Dens kjennetegn er blant annet at den kan tegne utkast til tenkte og fremtidige situasjoner og dermed også allerede inneholde sin senere intertekst. J.P. Jacobsen kjente selvsagt ikke Juliane Preisler, men nettopp det er likevel en morsom tanke som Susanne Knudsen leker med når hun iscenesetter en samtale mellom to forfattere fra forskjellig århundre. Med hver sin bok om den danske adelskvinnen Marie Grubbe og hennes sosiale deklassering, har J.P. Jacobsen (1876) og Juliane Preisler (1994) gitt to ulike versjoner av en livshisto-

rie fra 1600-tallet. I Knudsens fortolkning står kjærligheten og lengselen hos Grubbe i sentrum for begge, men de vekter rammene om hennes liv forskjellig og lar det utfolde seg innenfor ulike estetiske former.

Også Thomas Seiler er interessert i J.P. Jacobsen og hans dialog med andre kunstnere, i dette tilfellet hans novelle «Et Skud i Taagen» (1875) og dens henvisning både til folkediktningen og til operaen. Det dreier seg om Edgar Allan Poes «The Tell-Tale Heart» (1843) og Carl Maria von Webers *Der Freischütz* (1821), der librettoen har sitt opphav i et tysk folkesagn fra Apels og Launs *Gespensterbuch*. I Seilers fortolkning tjener de intertekstuelle henvisningene til å understreke novellens degradering og underminering av det romantiske.

Joachim Schiedermaier er i sin artikkel opptatt av forholdet mellom litteratur og bildekunst og hvordan de to mediene diskuterer spørsmålet om identitet. Billedsjangeren portrett defineres gjennom sin likhet med modellen, men også gjennom forskjell fordi bildet skal formidle karakter og indre liv. Derfor er sjangeren velegnet til å diskutere problemer knyttet til representasjon av identitet. Schiedermaier tar med en analyse av Eckersbergs maleri *Kvinde foran et spejl* (1841) opp noen teoretiske aspekter ved dette som han deretter drøfter i relasjon til Herman Bangs novelle «Les quatre Diables» (1890) og Kristian Petris novelle «Den stulna novellen» (1996).

Få verk i norsk litteratur har en så bred og allsidig resepsjonshistorie som Hamsuns *Pan*, der de enkelte bidrag føyer seg inn i en fortløpende debatt. I et nytt innlegg i denne diskusjonen drøfter Simon Stuhler noen av de faste strukturmønstrene som bestemmer romanens utviklingsgang: karakterene som kortspillfigurer, narrens fortellerform og det myteparodierende. Disse strukturene skaper inntrykk av serialitet og en lukket og fastlåst verden, der forfatteren ikke bare leker med leseren, men også med seg selv og en rekke gamle tradisjoner.

I flere foregående nummer av Edda har vi trykt en diskusjon mellom Jørgen Dines Johansen og Anders Pettersson om litteraturbegrepet. Debatten fortsetter, men ikke i dette nummeret. Dines Johansen hilser og lover oss en ny redegjørelse fra ham, og redaksjonen ser gjerne at også andre kommer med synspunkter på saken.

Vi bringer i dette nummeret også en anmeldelse av Anka Ryalls bok om kvinners erobring av reiselitteraturen, samt Eva-Britta Ståhls bok om Eva Ströms forfatterskap.

God lesning!

Unni Langås    Andreas G. Lombnæs    Jahn Holljen Thon